

აგრარული რისკები, აგროდაზღვევისა და აგროდაკრედიტების პრობლემები

გიორგი თეთრაძე,
სტუ დოქტორანტი

პაატა კოდუაშვილი
სტუ პროფესორი

რეზიუმე

მოცემულ ნაშრომში ავტორები განიხილავენ აგრორისკებს და ქვეყანაში არსებულ პრობლემატიკას აგროდაზღვევსთან და აგროდაკრედიტებასთან დაკავშირებით. გამომდინარე იქიდან, რომ აგრარული სექტორი, ეკონომიკის სხვა დარგებთან მიმართებაში მაღალი რისკიანობით გამოირჩევა, დღესდღეობით არსებული გამოუსწორებელი და ჩამოუყალიბებელი საკითხების გამო, როგორცაა აგროდაზღვევა და აგროდაკრედიტება, კიდევ უფრო აბრკოლებს მოცემული სექტორის განვითარების ეტაპებს. მრავალმხრივი ანალიზისა და უცხოური გამოცდილების ფონზე შემოთავაზებულია რეკომენდაციები და მათი განხორციელების გზები.

საკვანძო სიტყვები: აგრარული სექტორი, ეფექტური, ფერმერი, დაკრედიტება, აგრობიზნესი, კონტროლი, სასოფლო სამეურნეო დაზღვევა;

ძირითადი ტექსტი

სოფლის მეურნეობა გამოირჩევა ყველა სხვა დარგისგან. ეს არის სექტორი, სადაც საჭიროა დიდი შრომის ჩადება, რომელიც შემდგომ გარკვეული მიზეზების გამო (სტიქიური მოვლენები, დაავადებები და სხვ.) შეიძლება არ დაფასდეს. რისკების კონტროლი და მათი მინიმუმამდე დაყვანა ფერმერისთვის ხშირად შეუძლებელი ხდება. საქართველოში ფერმერთათვის აგროდაზღვევა მხოლოდ საპილოტო რეჟიმში განხორციელდა. ფერმერთა უმრავლესობისთვის მოცემული საკითხი არც იყო ცნობილი იმ დროისათვის.

ფერმერები ამინდის პირობების, მავნებლების, დაავადებების, ბაზარზე ვითარების ცვლილებისა და მრავალი სხვა საწარმოო და მარკეტინგული რისკის წინაშე დგანან. ეს რისკები საფრთხეს უქმნის მათი შემოსავლების სტაბილურობას. საქართველოში 16 სადაზღვევო კომპანიაა, მაგრამ მათგან მხოლოდ ერთი-ორი თუ ახორციელებს სოფლის მეურნეობის დაზღვევას. **სასოფლო-სამეურნეო დაზღვევა** სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობასთან დაკავშირებული საწარმოო რისკების მესამე პირებისთვის გადაცემის საუკეთესო ფინანსური ინსტრუმენტია. ამჟამად, საქართველოში ფერმერები ამ ინსტრუმენტს სასოფლო-სამეურნეო რისკების შესამცირებლად ვერ იყენებენ.

მეცხოველეობისა და მეფრინველეობის დარგში რისკის ფაქტორად მოიაზრება სიკვდილიანობა, სხვადასხვა მტაცებლის თავდასხმა, დაკარგვა, და სხვ. სიკვდილიანობა პირობითად მარჟინალური მოგების კალკულაციაში მთლიანი ამონაგების 2%-ს შეადგენს. სიკვდილიანობის მიზეზი შესაძლოა იყოს ასევე დაავადება. მაგალითად, მეცხოველეობაში გახშირებულია თურქული, მელორეობა-მეფრინველეობაში განსაკუთრებული სისასტიკით გამოირჩევა ქათმის/ლორის გრიპი. ამ უკანასკნელმა დიდი ზიანი მიაყენა 2008-2009 წლებში საქართველოში მელორეობით დაკავებულ გლეხებს, ასეთივე სისასტიკით გამოირჩეოდა ქათმის გრიპიც. მეცხვარეობაში ხშირია ე.წ. ნაბარევი.

მეცხოველეობასთან შედარებით კიდევ უფრო მაღალ რისკიანია მემცენარეობა. ყველაზე დიდ საშიშროებას აქ წარმოადგენს ისეთი სტიქიური მოვლენები როგორცაა: გვალვა; სეტყვა; დაქარვა.

ზემოაღნიშნული გამოწვევების წინაშე ჩვენი ქვეყნის ფერმერები უძღურნი არიან, რადგან სოფლად განვითარებული არაა სამელიორაციო სისტემები – გვალვის წინააღმდეგ, განვითარებული არაა ქარსაცავები. არ არსებობს ქვეყნად სოფლის მეურნეობაში დაზღვევის კულტურა. გერმანიაში ფერმერი გვალვა/სეტყვის დაზღვევის საფასურს ამონაგების 2%-ს იხდის.

საქართველოში არც ერთი სადაზღვეო კომპანია არაა აღნიშნული საკითხით დაინტერესებული, რადგან, ბუნებრივია, იქ, სადაც სამელიორაციო სისტემები არაა მოწყობილი იმ ტერიტორიის დაზღვევა გვალვისგან დიდ რისკთანაა დაკავშირებული. შესაბამისად, სადაზღვეო კომპანია თავს იკავებს აღნიშნულ სეგმენტში ინტეგრაციაზე. ისინი ამ ყველაფერს კომერციული თვალსაზრისით უდგებიან და არ სურთ დააზღვიონ მაღალრისკიანი სფერო. ისევე როგორც კომერციული ბანკების შეხედულება იყო აგრო კრედიტებზე, მანამ, სანამ სახელმწიფომ არ დააარსა ფონდი, რომლის მეშვეობითაც კრედიტი ასე თუ ისე ხელმისაწვდომი გახდა გლეხისთვის. ხელმისაწვდომობაში ვგულისხმობ დაბალ სარგებლიან სესხებს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის უგულვებელყოფა გარკვეულწილად შესაძლებელია თუ ქვეყანაში იარსებებს აგრო დაზღვევა. აგრო დაზღვევის განსაკუთრებული ინტერესით გამოირჩევიან ასევე კომერციული ბანკები, მაგრამ სამწუხარო რეალობაა, რომ დღესდღეობით აგრო დაზღვევა ფაქტიურად არ არსებობს, ან თუ არის, გლეხისთვის მიუღებელია მისი ტარიფი და ურჩევნია ისევ რისკზე წავიდეს. აგრო დაზღვევა, უპირველეს ყოვლისა, უნდა იყოს მისაღები ყველა ფერმერისთვის, სანყის ეტაპზე სასურველია დაეზღვიოს მემცენარეობის დარგი სეტყვასა და გვალვაზე. ამასთან, დაზღვევის ტარიფი ყველასათვის მისაღები უნდა იყოს.

დაზღვევასთან დაკავშირებითაც მივიჩნევთ, რომ სასურველია სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინტერვენცია იაფიანი აგრო კრედიტების დაარსების შესაბამისად. ანუ, უნდა დაფუძნდეს ფონდი, რომელიც უზრუნველყოფს სადაზღვეო კომპანიების სანყის ე. წ. სარისკო კაპიტალის გამოყოფას, შემდგომი სარგებლის ნორმატივების თანახმად. ამის შემდეგ აგრო სადაზღვეო სისტემა საქართველოში დაწყებით ფაზაში შევა. სახელმწიფომ მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს სასოფლო-სამეურნეო დაზღვევის სისტემის ჩამოყალიბებაში.

დაზღვევის საერთაშორისო გამოცდილება

აგრორისკები ეხება როგორც მემცენარეობას, ისე მეცხო-

ველეობასა და მათთან დაკავშირებულ რისკებს. მათი დაზღვევა მოიცავს ერთ ან რამდენიმე (კომბინირებული დაზღვევა) რისკს, მთელ მეურნეობას ან მის რომელიმე საქმიანობას. შესაძლებელია ბუნებრივ მოვლენებთან დაკავშირებული რისკების (სეტყვა, გვალვა, წყალდიდობა და სხვ.), ასევე ცალკეულ დაავადებებთან და-კავშირებული რისკების დაზღვევა. კერძო კომპანიები, როგორც წესი, აზღვევენ მხოლოდ განსაზღვრულ რისკებს (მაგალითად, სეტყვით ან ხანძრით გამოწვეულ შემთხვევებს), ამიტომ სოფლის მეურნეობის კომბინირებული რისკების დაზღვევისათვის აუცილებელი ხდება სახელმწიფოს ჩარევა და მონაწილეობა სადაზღვევო საქმიანობაში. შესაბამისად, ყალიბდება სახელმწიფოს მიერ კონტ-როლირებადი დაზღვევა, სახელმწიფოსა და კერძო სექტორის თანამშრომლობაზე დაფუძნებული სადაზღვევო სისტემა და მხოლოდ კერძო სექტორის მიერ კონტროლირებადი სადაზღვევო სისტემა. სადაზღვევო სისტემა ევროკავშირის ქვეყნებში.

ცხრილი

ქვეყანა	ცალკეული რისკების დაზღვევა	კომბინირებული დაზღვევა	მოსავლის დაზღვევა
ავსტრია	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწ. სუბსიდ.
ბელგია	კერძო არასუბსიდირებული		
ბულგარეთი	კერძო არასუბსიდირებული	კერძო არასუბსიდირებული	
კვიპროსი	სახელმწიფო სავალდებულო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	სახელმწიფო სავალდებულო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	

ღარბობრივი ეკონომიკა

ჩეხეთი	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	
დანია	კერძო არასუბსიდირებული		
ესტონეთი	კერძო არასუბსიდირებული		
ფინეთი	კერძო არასუბსიდირებული	კერძო არასუბსიდირებული	
საფრანგეთი	კერძო არასუბსიდირებული	კერძო არასუბსიდირებული	კერძო ნაწ. სუბსიდ.
გერმანია	კერძო არასუბსიდირებული		
საბერძნეთი	კერძო არასუბსიდირებული	სახელმწიფო სავალდებულო სუბსიდირებული, არასუბსიდირებული, ნაწილობრივ სუბსიდირებული	
უნგრეთი	კერძო არასუბსიდირებული	კერძო არასუბსიდირებული	
ირლანდია	კერძო არასუბსიდირებული		
ბრიტანეთის გაერთ. სამეფო	კერძო არასუბსიდირებული		
იტალია	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწ. სუბსიდ.

ლატვია	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული		
ლიტვა	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული		
ლუქსემბურგი	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწ. სუბსიდ.
ნიდერლანდები	კერძო არასუბსიდირებული		
პოლონეთი	კერძო არასუბსიდირებული (საპილოტე პროგრამა)	კერძო არასუბსიდირებული (საპილოტე პროგრამა)	
პორტუგალია	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	
რუმინეთი	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	
სლოვაკია	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	
ესპანეთი	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწილობრივ სუბსიდირებული	კერძო ნაწ. სუბსიდ.
შვედეთი	კერძო არასუბსიდირებული	კერძო არასუბსიდირებული	

წყარო: [www.ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/...](http://www.ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/)

ევროკავშირის ქვეყნებში სადაზღვევო სისტემაში მონაწილე ფერმების წილი განსხვავებულია. კვიპროსში ყველა ფერმა დაზღვეულია, დანიაში – 95%, ავსტრიაში – 78%, ლუქსემბურგში – 57%, პორტუგალიაში – 40%, ფინეთში – 30%, საფრანგეთში – 15% და ა.შ.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია სოფლის-მეურნეობის სექტორ-

ში დაკრედიტების საკითხი. „აგროკრედიტი თავისი ბუნებით „შეფერებული და შეწონილი უნდა იყოს მიწისა და მიწათმოქმედების თვისებასთან. სოფლის მეურნეობა, რომლის გაძლიერებისათვის გვინდა შექმნება კრედიტისა, თითქმის ერთადერთი წყაროა ჩვენი სიმდიდრისა“ - ბრძანებდა დიდი ილია.

1882 წლის 22 აპრილს თბილისის სათავადაზნაურო, საადგილმამულო ბანკის საზოგადო კრებამ მოისმინა და მოიწონა გამგეობის მოხსენება გლეხებისთვის „იაფი“ კრედიტის მიცემის თაობაზე და წარუდგინა ფინანსთა სამინისტროს დასამტკიცებლად. მაგრამ მეფის მთავრობამ საჭიროდ არ ჩათვალა კერძო ბანკებისათვის მიენდო „იაფი“ კრედიტის საქმე. მიზანშეწონილად მიიჩნიეს „სახელმწიფო საგლეხო კრედიტის ბანკის დაარსება“, რაც განახორციელეს კიდევ რუსეთში.

ილია ჭავჭავაძე, 1889 წელს გამოქვეყნებულ წერილში „საგლეხო ბანკის საკითხისათვის“, როცა შეეხო ამ დაწესებულების ჩამოყალიბებას საქართველოში, აღნიშნავდა: „დანიშნულება საადგილმამულო კრედიტისა განკარგებაა მამულ-დედულისა, გაძლიერება მიწათმოქმედების ღონისა და მომცემლობისა“. დადებით მხარეებთან ერთად გააკრიტიკა წესდების ბიუროკრატიული ხასიათი და მისი შეუთავსებელი ბუნება ქართული სოფლის სინამდვილესთან (რუსული ბანკის წესდება, მაგალითად, არ ითვალისწინებდა კრედიტის გაცემას ვენახის შესასყიდად).

მისი შეხედულებით ბანკის შექმნას აზრი არ ექნებოდა თუ მისი წესდება არ გაითვალისწინებდა მიწათმოქმედების ინტერესებს. ასეა დღესაც, სოფლის მეურნეობის მართვა, მისი დიდი სირთულის და სპეციფიკურობის გამო ღრმა პროფესიულ მიდგომას მოითხოვს.

უნდა აღნიშნოს, რომ 90-იან წლებში კომერციულ ბანკებსა და გლეხებს შორის არსებობდა გარკვეული უნდობლობის ბარიერი. შემდგომ ეტაპობრივად ბანკები დაინტერესდნენ მოცემულ სფეროში „ინვესტირებით“ და თანდათანობით შეიძლება ითქვას ნდობა გაძლიერდა, მაგრამ გამომდინარე მაღალი რისკისა, კომერციული ბანკები ამ სფეროში მაღალი საპროცენ-

ნტო განაკვეთით გამოირჩევიან, რასაც ხელს უწყობს სოფლად მცხოვრები ფერმერების დაბალი გათვითცნობიერებულობას ფინანსურ საკითხებში.

REFERENCES

1. Koguashvili P., Observation of food safety practices is the first responsibility of the Government. Social economy – of the 21st century. №5, 2013.
2. Koguashvili P., Georgian village capacity. Journal “Economics and Business”. №3, 2014. pp. 43-46.
3. Koghuashvili P., Zibzibadze G., Economy of Farming; Publishment of Tbilisi University; Tbilisi - 2010.
4. Koghuashvili P., Zibzibadze G., Economy of Agrarian Enterprise.
5. Tetradze G. - Master work, “Financing of Agrarian Sector of Georgia”.

AGRARIAN RISKS, THE PROBLEMS OF AGRARIAN LENDING AND AGRARIAN INSURANCE

Giorgi Tetradze,
PHD Student, GTU
Paata Koghuashvili,
GTU Professor

RESUME

In this work the authors discuss agrarian risks and the problematic about lending and insurance. As it's known, agrarian sector is characterized as most risk full sector to compare to other branches of economy and incompletely developed agrarian insurance and lending, makes it more impediment in its development cycle. Underlie of Annalise and experience of foreign countries, there are some suggestions and recommendations of usage those experiences.

Key words: Agrarian sector, effective, farmer, lending, agribusiness, control, agrarian insurance;